

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Adami Contzen E Societate Iesv, SS. Theol. Doct.
Commentaria In Qvatvor Sancta Iesv Christi Evangelia**

Contzen, Adam

Coloniæ Agrippinæ, M.DC.XXVI

Vers 15.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82999](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82999)

Sic $\text{ἡ} \alpha\gamma\iota\alpha$ in tempore. Posset & exponi $\text{ἡ} \alpha\gamma\iota\alpha$
 $\alpha\gamma\iota\alpha$ apud ipsos. Sed in his omnibus idem est sensus,
 nisi $\text{ἡ} \alpha\gamma\iota\alpha$ quodammodo efficacius, quam $\text{ἡ} \alpha\gamma\iota\alpha$ esse vi-
 deatur.

§. 3. Auditu audietis. Hoc nec ad verbum cum Hebræo conuenire videtur, nec initer se interpretes consentiunt In Hebræo est שמעו שמעו schimghu schamnagh, *audite audiendo*, vbi 70. אָזְנֵי אָזְנוֹתֵיכֶם, *audite audite*. Chaldæus, *audientes auditu*. Sic reliqua verba apud Prophetam sunt imperatiui modi; nolite intelligere, vel, ne intelligat תִּבְרֶן אֵל תִּבְרֶן. *Videte visionem, & ne cognoscite*. vbi Septuag. ὁράσεις ὁράετε, *videntes videtis*. In Hebræo est diuersa dictio בָּרֵךְ videte oculis scilicet, Messiam, & רִלָּא תִרְעֶן velo thedaghu, & *ne cognoscite* Ex his apparere verba paululum immutata esse, possumus in futuro, quod Propheta dixerat imperandi modo.

Causa cur factum sit, est in Hebraismo; Visita-
tum illis est; sic futura exprimere. Septuaginta,
Chaldaeus, Christus, Paulus alio modo expresse-
runt, quia sensum reddiderunt. Nec putat Hiero-
nymus ideo factum ne Deus videatur imperare ex-
coicationem; quia alibi septuaginta & Apostoli ead-
em loquendi formula vtuntur. Sic ille in 6. Itae
capit. Neque dicendum textum a Iudaeis postea
corruptum; ridiculum namque foret, Chri-
stum sic protulisse, sicut Iudaei postea erant corru-
pti.

Cum vero vt obseruauit Origenes, Christo vel A. p^ostolis nunquam obiectum fuerit Scripturæ depraui-
tatem, non dubito eos omnes scripturas recitasse eo
sensu, quo tunc accipiebatur, & in Synagoga expo-
nebantur. verbi gratia. Cum dicitur. *Audite & in-
telligite*: Sic explicabant. vt dicerent. Non imperare
Deum, ne intelligant, ne studeant, ne inquirant;
contrarium enim mandatum habebant. Nec pote-
rant illi exponendi prouinciam suscipere, si intelli-
gentia auditoribus prohiberetur. Sed prophetiam
esse dicebant, minantem fore, vt malitia, & igna-
uitia exacerat nolent verbum Dei intelligere. Hoc
ergo sensu, quam omnes animo tenebant, Domi-
nus Scripturas produicens, nullum habuit obloqua-
torum, qui quæreteret, non verba singula annu-
merari.

Pari momenti est, quod Erasmus vertit *aurebus*
audire, cum non sit *ἀκούειν*, sed *ἀκούω*, vt obicit il-
 li Beza, qui tamen errat cum *אָזְנִין* Oztinim po-
 nit pro *אָזְנִין* Oztinim. Noster interpretes Actor.
 18. 26. *aure audieris*. *ἀκούω* pro *aurebus* solet accipi, vt
αὐτοῖς pro oculis. Sic dicimus *ἀκούω* αὐθ' ἀνομοῖ *aures fen-*
dit. Plato in Timæo. 8d' ἀκούω ἐπεδεδόξα, *neq; auribus ve-*
gitat, Cicero ne interprete. Sic ἀκούω ὑποφωτισέν,
aures obfipire est apud Lucianum in Philipp. Nec ab-
 hidit ab hac Prophetia, qua paulo post dicuntur, *Au-*
ribus grauius audiuisse. Aliud discrimen non occurrit,
 nisi quod Syrus non habet. *η̄ παρ' Φηλίας λέγουσσι*, sed
 refert verbum *dicens* ad Isaiam hoc modo. Prophe-
 tia Isaiæ dicentis, hoc enim indicat verbum *אָזְנִין*
damer.

Deinde in Hebræo est תבינו thabinu intelligite, Syrus licet alterum verbum retinuerit, nam, *ne cognosce*, dicit eodem quo Hebræus verbo. Hic tamen mutauit, & pro תבינו vitur verbo תסתכלו thessackelmu, quod supra expostum est.

V E R S V S 15.

*Incrassatum est enim cor populi hu-
ius, & auribus grauibus audie-
runt, & oculos suos clauserunt,
nequando videant oculis, & au-
ribus audiant, & corde intelli-
gant, & conuertantur, & sanem
eos.*

QVÆSTIO I.

Rectene Hebraea conuersa sint?

§. i. **V**etus Iſaia interpreſ ita habet : *Excaca cor Verſionum*
populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius varietaſ.
clauſe, ne forte vident oculis ſuis, & auribus ſuis audiat, &
corde ſuo intelligat, & conuertatur, & ſanem eum.

Septuaginta vero: ἐπεκρίθη δὲ ἡ καρδιά τε λαβέ-
 ται, καὶ τοῖς ὤσιν αὐτῶν βαρέως ἤκασαν, καὶ τοῖς ὀφθαλ-
 μοῖς αὐτῶν ἐκαίμεναι, μὴ ποτε ἴδωσι τοὺς ὀφθαλμοῖς,
 καὶ τοῖς ὤσιν ἀκούσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι, καὶ ἰππρέ-
 σωσι, καὶ ἰώσωμαι αὐτοὺς.

Hebræum exprimit Chaldaeus, nisi quod **רַשָּׁא** *Impingua vel excæca*, habet **שָׂדֵשׁ** *Insatius*. In hisce primo obsèrvandum est, in Hebræo imperatium prout futurum poni, vel præterito; nam Prophetis vitatum id est. Erat populi cor incrassatum, eius populi quem Prophetæ reprehendit, & eius quem Christus Apostolice docturi erant, cor etiam excæcandum erat. Itaque Septuaginta, eosque imitatus Dominus in præterito vertit. Itaque nihil contra veritatem ex hac modorum, & temporum analloge effici potest, ut postea ostendam.

§. 2. Quod est in Hebræo **יָמִין** increassa, im- *Pinguis*
pingua, quod 70. **עָרֵךְ** vertunt, id noster *excaca*
cœuertit. Ratio est, quia quæ pinguis sunt obtuso sunt
sensu, & pinguedo, seu adipis est sensus expers. Hinc
pingui Minerua fieri dicitur, quod ruditer, & stupi-
de peragitur, & in Prouerbiali hebetudinis oppro-
brio, dicimus, *pingues ventres*, cum abesse ingenium si-
gnificamus: ita Cicero se aduersarii cuiusdam adipe-
m non timere dixit. Cum vero vtrunque sit me-
taphoricum, crassum, & cœcum cor, noster intepres
vitatius verbum vsurpauit. Nam intelligitur crassitu-
do, seu pinguedo non est aliud quam cœcitas, ex
cura rerum terrenarum, & diuinitis. Verum ea de rein
Isaiæ expositione agendum.

§. 3. Quidam ex septuaginta corrigunt Hebrææ. Nam pro **הַשְׁמִי** *hajschmen*, impingua, legunt mutatis punctis **הוֹשֵׁמִי** *hoshmen*, impinguentum est. quod quidem hoc in verbo facile fieri potuit, sola puncto-
rum mutatione, apud vcteres autem puncta non fue-
runt, in aliis tamen verbis opus videtur maiore mu-
tatione. Nam vbi habetur eius aggraua, In He-
bræo est **הַחֲבֵד** *Hachbed*, legendum ergo plurali nu-
mero, nam in Græco est, *βαρύνω* *hincan*, grauius audie-
runt. Itaque vel legendum **הַחֲבֵדִי** *hachbadi*, aggraua-
ta sunt, quod clarius expressit interpres dicendo, *gra-
uius*, hoc est, difficulter, more surdastrorum audie-
runt. Verum legere poterunt, **הַחֲבֵד** *aggrauata est*:
& quia de collectiuo multitudinis agitur pro singula-
ri pluralcm ponere.

Eodem modo dicendum de **וַיִּרְא** *Haſchagh*, pro *De Hebraea*
quo ſi non legerunt plurali numero **וַיִּרְא** *Hof-* *lectione cō-*
chaghu, certe legere potuerunt **וַיִּרְא** *clauſus eſt. Ve-* *iectura.*
rum hiſce lectionibus repugnant *Hebraea verba*, quae
plurali

plurali numero ponitur. Itaque tenenda est Hebraea lectio. Tum quia D. Hieronymus eam, ut suo tempore communem usurpat, & Origen's auctore fuisse testatur, tum quia vetus interpret Latinus & Chaldaeus eam retinent. Hoc denique observandum est. In Septuaginta interpōni causalem, enim, itemque apud Matthaeum. Redditur enim ratio cur dicat cor incrassatum, quia sensus ipsi obstupuerunt. Et tenera est in homine nimia interdum atutia causa hebetudinis.

Quin & Physiognomones magnum cor, ac multo adipem fultum tardi ingenii signum esse aiunt. Fuliginem enim generare, & circumfuso cerebro stoliditatem efficere. Verum utcumque illa habeant, constat saginā carnis mentem suffocari; oraculum est:

Παχυστι γαστήρ λεπὸν οὐ τίλει νόον.
Pinguis venter non gignit sensum tenuem.

QUESTIO II.

An Deus incrasset corda?

§. 1. **V**nus est hic ex illis locis quibus olim Manichaei probare nitentur duo esse Principia, bonum & malum, à malo esse vetus Testamentum, à bono novum. Sic Marcionitae apud Irenaeum l. 4. cap. 48. Sic Marcionem apud Tertullianum l. 2. disputantem videmus. Etiam Archelaus Mesopotamensis Episcopus apud Cyrillum Catechesi 6. Augustinus variis locis quaestionem pertrahat. Praesertim l. de gratia & libero arbitrio. cap. 21. 22. 23. De praedestinatione & gratia cap. 15. De praedestinat. sanctorum cap. 8.

Irenaeus quidem ex hoc loco respondet ad blasphemiam eorum alio ex loco sumptam. Sed induratum ait, (inquiunt illi) Deus cor Pharaonis, & famulorum eius. Qui ergo haec imputant, non intelligunt in Evangelio, ubi discipulis dicentibus Domino, Quare in parabolis loqueris ut videntes non videant, & audientes non audiant? intelligentes non intelligant, ut adimpleretur apud eos Prophetia Esaiæ dicens, Incrassa cor populi huius, & aures eorum obtura, & oculos eorum obtaca. Vestri autem beati oculi, qui vident, quae vos videtis, & aures vestrae, quae audiunt, quae auditis. Vnus enim & idem Deus, his quidem qui non credunt, sed nullificant eum, infert cecitatem. Quemadmodum Sol qui est creatura eius, his qui propter aliquam infirmitatem oculorum non possunt contemplari lumen eius: his autem qui credunt (et,) & sequuntur eum, pleniorē & maiorem illuminationem mentis praestat. Secundum huncigitur sermonem & Apostolus ait in secunda ad Corinthios. In quibus Deus, saeculi huius, excacavit mentes infidelium, ut non fulgeat illuminatio Evangelii gloriae Christi. Et iterum in ea quae est ad Romanos. Et quemadmodum non probaverunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum, facere quae non conveniunt. In secundo autem ad Thimotheum, manifeste ait de Antichristo dicens: Et ideo (mittet Deus operationem) erroris, ut credant mendacio, (viri) inducentur, omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati. Si igitur & nunc, quotquot scit non credituros Deus, cum sit omnium praecognitor, tradidit eos infidelitatis eorum, & avertit faciem ab huiusmodi, relinquens eos in tenebris, quas ipsi sibi elegerunt: quid mirum si & tunc nunquam crediturum Pharaonem, cum his qui cum eo erant, tradidit eos sua infidelitati?

Non ergo Irenaeus indicat eos fuisse efficienter à Deo incrassatos, aut occaecatos, sed in tenebris quasi ipsi sibi elegerant relictos. Et Augustinus l. 20. de civitate Dei cap. 9. ad permissionem refert. Nec dubitavit, ait, addere, & dicere: Ideo mittet illis Deus operationem erro-

ris, ut credant mendacio. Deus enim mittet, quia Deus dicitur ista facere permittit. ipse ipse iudicio: quamvis factus est iniquo malignoque consilio. Sed consenserunt iniquitati.

Et de natura & gratia c. 22. Materiam peccati dicit esse vindictam, si ad hoc peccator infirmatus est, ut plurimum peccata. Nec cogitat praevicacitatem legis, quam digne lux deserat vitiatu, quae desertus vique sit cecus, & plus necesse est offendat, & cadendo vexetur, vexatusque non surgat, ut ideo tantum excedat vocem legis, quo admonetur implorare gratiam Salutatoris. An nulla poena est eorum, de quibus dicit Apostolus. Quia plures cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipientis cor eorum, vique ista obscuratio vindicta & poena iam fuit: & tamen per hanc poenam, id est, per cordis cecitatem, quae sit de se in loco sapientiae, & in plura, & gratia peccata collapsi sunt. Dicentes enim se esse sapientes stulti facti sunt. Gravis haec poena est, si quis intelligat, & ex hac poena vide, quo ierunt, & immutaverunt, inquit, gloriam incorruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium, ista fecerunt ex peccati poena, qua obscuratum est insipientis cor eorum.

Et c. 23. Fortasse respondet Deus ad ista non cogere, sed dignos deserere, tantum deserere, si hoc dicit, verissime dicit, deserere quippe, ut dixi, luce iustitia, & per hoc continebrati quid pariant aliud, quam haec omnia, quae commemoravi opera tenebrarum, donec dicatur eis, si dicto obdiant. Surge quid dicitur, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus? Mortuos Veritas dicit: unde est & illud, Sine mortuis sepelire mortuos suos.

§. 2. Consentiant his ipsa verba: oculus suos clausurunt, & aures obturaverunt, fecerunt ut conuenerent. Connuere autem dicuntur non quos natura prohibet videre, sed quos voluntas, cum vel offertur quod inuiti intuentur, vel quod videre dissimulant. Quid igitur mirum si talibus gratiam Deus denegat? Nec verbum Hebraicum שחך (schach), ab ipsa re abluat: de voluntaria enim obturatione accipitur. Isa. 6. Psalm. 38. & Chald. hoc loco habet שחך ghamgham, R. Salomon & R. Abraham habent, sim, compiana, incrusta. oculos ergo claudunt, & liniunt, ne opus sit intueri Dei mandatum, quod signibus, & reluctantibus crebro ingeritur. Iam vero supra ostendi orationem non esse iubentis, sed exprobrantis. Qualis illa,

I, seque Italia venis, pete regna per vndas,
I, nunc argentumque aurumque, & marmora,
Suspice cum gemmis, Tyrios mirare colores.

Ne vero Propheta id Dei iussu agere ab aliquo putaretur, ideo Christus formati locutionis immutat. Quamvis Arias Montanus in hunc Isaia locum infinitivos esse arbitrat, non imperativos.

§. 3. Qui hoc tempore omnia congerunt ut Manichaeorum, aliorumque haereses reducant, quo praedestinationem, & reprobationem Zvinglianam stabiliant, hanc excacationem ad media reprobationis reuocant. Media pertinentia ad executionem decreti reprobationis ad aeternam mortem, partim omnium reprobatorum & reproborum (sive ad adultam aetatem perueniant, sive ante eam moriantur) partim quorundam solum propria esse. Medium omnium commune, desertionem esse in peccato per gratiae salutiferæ negationem, eius quae cui ad salutem necessaria & sufficiens sit. Hanc negationem duobus constare membris; primum enim Deum non velle ut Christus pro ipsis moriatur aut propter Seruator sit, neque quoad voluntatem Dei antecedentem, ut quidam eam vocant, neque quoad sufficientiam, aut valorem precii reconciliationis; quum pretium hoc neque respectu decreti Dei, neque respectu virtutis & efficacitatis pro reprobis quidem obla-

Pingues
tardi ingenio.

Deum excacantem
Manichaei
malum a-
iunt.

Idem dens
in veteri,
& novo
Testamen-
to excacat.

Deus excacat ut
Sol.

Excacat
relinquendo in tenebris.

oblatum sit, alterum vero huius negationis membrum esse, quod Deus non vult reprobis Spiritum Christi communicare, absque quo tamen Christi & beneficium eius participes fieri non possunt.

Medium quorundam solum reproborum primum obdurationem esse: quæ adultis contingit, siue quia sæpius atque enormiter contra legem Dei peccauerint, siue quia gratiam Euangelii repudiauerint, ad executionem primæ indurationis pertinet: re conscientia per notitiam illuminationem & conuersionem illius de iustitia legis. Hanc legem non posse non necessario eos in iustitia detinere, vt in excusabilis fiant. Ad executionem secundæ indurationis, Deum vocatione vt per prædicationem Euangelii, quæ inefficax atque insufficiens sit, tam respectu decreti Dei, quam respectu ipsius euentus. Hanc vocationem aut externam solum esse, cui neque velint neque possint obedire; aut etiam internam esse, quæ quidem quidam in intellectu excitentur ad accipiendum & credendum quæ audiunt; sed fide tamen solum tali, quæ præditi Diaboli contemnit: quidam vero etiam vltius prouehuntur, vt aliquo modo desiderent celestia dona gustare. Hos vero omnium infelicissimos esse, quippe qui in altum tollantur, vt lapsu grauiore ruant. Idque non posse non ipsis euenire; necessario enim redire eos ad vomitum & ad fidem deficere.]

S. 4. Sic illi qui hodie in Europa, præsertim Hollandia, omnia veterum errata in crustare noua facundia conantur.

Responsionem à suis audiunt, propriis iudiciis damnati: eam dignam meliore auctore referam, nec tamen lectu indignam, quia à Catholicis sumpta est, reuocari ergo, & restitui auctoribus suis debet. Nec iniunctum fuerit audire pro Catholicis argumentantem dissensionem hæreticorum. Cur ergo dissentiat, causas addit.

Quod hæc doctrina inde à Christi tempore primis sexcentis annis, in nullo vnquam Concilio siue generali siue particulari admissa decreta aut probata sit. Non in Concilio Niceno, in quo contra Antium de Deitate & quæstia filii Dei actum est. Non in primo Constantinopolitano, in quo contra Macedonium de Deitate Spiritus Sancti decretum factum est. Non in Concilio Ephesino, in quo contra Nestorium de unitate personæ Filii Dei actum est. Non in Calcedonenfi, quod Eutychem de damnauit, decreuitque in eadem vna Domini nostri Iesu Christi persona duas distinctas naturas esse essentia sua inter se differentes. Non in Constantinopolitano secundo, in quo Petrus Episcopus Antiochenus & Anthymus Constantinopolitanus cum aliis quibusdam damnati sunt, adserentibus Patrem quoque passum esse. Non etiam in tertio Constantinopolitano, in quo Monotelitæ damnati sunt, adserentes in Iesu Christo non nisi vnā solum voluntatem & operationem esse. Imo vero etiam hæc doctrina in Conciliis particularibus, Hierosolymitano, Arausino, quin imo nec in Mileuitano Africæ, quod contra Pelagium, eiusque errores celebratum est, ventilata aut confirmata fuit; prout apparet ex articulis doctrinæ, qui in eo contra Pelagium eiusque errores decreti sunt. Tantum vero abest, vt doctrina ipsius etiam Augustini de prædestinatione, in illis Conciliis recepta sit, vt Celestinus Episcopus Romanus, qui illo tempore vivebat, ad Episcopos Galliarum scribens & Pelagianorum doctrinas condemnans, in fine suarum litterarum in hæc verba concludat. Profundiores vero difficilioresque partes occurrentium questionum, quas latius pertractant, qui hæretici restiterunt, sicut non audemus, ita non ne-

cesse habemus adstruere; quia ad confitendum gratiam Dei cuius operi ac dignationi nihil penitus subtrahendum est, satis sufficere credimus, quidquid secundum prædictas regulas Apostolicæ sedis nos scripta docuerunt, &c. Quod vero attinet ad regulas à Celestino in illa Epistola positas, atque etiam in præcedentibus tribus particularibus Conciliis decretas, de illis nullo negotio inter nos conueniet, maxime quantum ad ea, quæ pro gratiæ adstratione necessaria sunt contra Pelagium, eiusque errores.

Quarto quod hanc doctrinam nunquam vlli bene sentientes & orthodoxi Ecclesiæ doctores, primis sexcentis post natum Christum annis, in medium attulerint atque approbauerint; ne quidem aliquis ex illis, qui præcipui atque acerrimi gratiæ adstrutores contra Pelagium extiterunt: quales fuisse constat Hieronymum, Augustinum, auctorem libri qui inscribitur de vocatione gentium, Prosperum Aquitanicum, Hilarium, Fulgentium, Orosium: quod ex ipsorum scriptis apparet.

Quinto, quod non congruat neque conueniat cum Harmonia confessionum earum, quæ sub nominibus Ecclesiarum reformatarum atque protestantium, vno simul in libro Geneuæ impressæ editæque in lucem sunt. Si hæc confessionum Harmonia fideliter consulatur id appariturum est, multas confessiones non eodem illas modo de prædestinatione loqui, quasdam non nisi obiter solum illius meminisse: quæque maxime exstant atque videntur in hæc de Prædestinatione doctrinæ capita, nuncque à me adducuntur, ea plane me attingere quidem semel.

Nullam vero penitus confessionem sic eam tradere, prout ea à me antea proposita fuit. Cōfessio Bohemica, Anglicana, Wirtenbergenfis, prima Heluetica, quatuor ciuitatum, Argentorat, Constantiæ, Memmingæ & Lindaur, huius Prædestinationis nullam mentionem faciunt. Basiliensis & Saxonica non nisi obiter tribus solum verbis illam deserviunt. Augustana sic de ea loquitur, vt annotatione aliqua eam opus habeat ad præmonendos nos Geneuenses iudicauerint. Heluetica postrema, cui adscripti sunt & subscripserunt magna pars reformatarum Ecclesiarum; sic etiam ipsa de ea loquitur, vt ego quidem optem videre, quam tandem ratione cum ea, quæ modo à me præducta est, Prædestinationis doctrina, subsistere possit; licet etiam eam Geneuensis & Sabaudica Ecclesiæ approbauerint.

Sexto. Optimo iure sine contentione aut cauillatione in dubium vocari potest, vtrum hæc doctrina concordet cum confessione Belgica & Catechismo Heidelbergensi; quod breuiter demonstrabo; in confessione Belgica Artic. 14. hæc leguntur. Homo seipsum sciens & volens peccato & per consequens morti ac maledictioni subiecit, dum diaboli verbis & imposturis aurem prebens, &c.

Vnde concludo hominem non peccauisse necessitate aliqua vltius præcedentis decreti prædestinationis; quod cum hac, contra quam ago, Prædestinationis doctrina ex diametro pugnat. In Articulo deinde 16. in quo de æterna Dei electione agitur, hæc verba leguntur. Deus se demonstrauit misericordem, ex damnatione liberando & seruando eos quos in æterno & immutabili suo consilio, pro gratuita suæ bonitatis elogio in Iesu Christo Domino nostro, absque vilo operum ipsorum respectu; iustum vero, in illo suo lapsu & perditione alios relinquando, in quem sese ipsi precipites dederant. Quæ verba quomodo cum hac de Prædestinatione doctrina conueniant, plane non video.

In Ca.

in
Euangelia
CIV

In Catechismo Heidelbergensi, quaestione vigesima, haec leguntur: Non omnibus qui in Adamo perierant per Christum salutem reddi, verum istis tantum, qui Christo vera fide inseruntur, eiusque beneficia amplectuntur. Unde concludo, Deum nullos homines praecise ad salutem praedestinasse, quin ipso in decreto suo tanquam credentes intuitus sit. Quod cum primo itemque tertio capite huius praedestinationis pugnat. Similiter quaestione quinquagesima quarta haec leguntur. Credo filium Dei, sibi ex universo genere humano ceterum ad vitam aeternam electum, per Spiritum suum & verbum, in vera fide consentientem ab initio mundi ad finem usque colligere: Vbi electio ad vitam aeternam & consensus in fide, iuxta se mutuo collocantur, idque sic ut postremum hoc priori non subordinetur, quod tamen iuxta sententiam huius Praedestinationis fieri debuisset, verbaque hoc modo collocari: Filium Dei sibi ceterum ad vitam aeternam electum spiritu & verbo suo vocare atque colligere, idque ut credant, & in vera fide inter se consentiant:

Quae cum ita sese habeant, nulla causa est, cur qui hanc de Praedestinatione sententiam amplectuntur & defendunt, ut tanto conatu contendant Symmictis suis sine Ecclesiae Christicam obtrudere; aut in pessimam partem accipiant, si quid cum ea doctrina non congruens aut etiam pugnans cum ea, in Ecclesia aut Academia doceatur. Tanta Testimonia habet antiqua veritas ex illis locis, in quibus igne, & ferro oppugnata, plurimos, & insignes martyres dedit.

§. 5. Obicit Pareus l. 2. de amiss. grat. & statu peccati cap. 12. Dicit homines indurare, excoccare, idque in Hi-phil. quae coniugatio actionem significat. At vero ex 1. Corinth. cap. 10. v. 13. intelligendum est de permissione quod ait. Fidelis Deus, qui vos non permittet edoceri, tentari, &c. Nec argumentum ex Grammatica Hebraea firmum est. Nam tum aliorum, tum Capitonis regula est. *Actus coniugationis esse saepe permissionis.* Deuter. cap. 20. v. 16. Iud. c. 21. v. 14. Iosue c. 2. v. 23. & c. 6. v. 25. Verum hac de materia pluribus l. de idolo Calu-nistarum.

§. 6. Obiciunt denique verba Ioan. cap. 12. v. 39. Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias: Excocavit oculos eorum. Verum illa verba suo loco expendam, nunc solutione S. Augustini contentus ero. Ille tract. 53. in Ioannem in hunc modum quaestionem dissolvit. Quidam ergo inter se mullitant, & vbi possunt aliquando proclamant, & turbulenta disceptatione contendunt, dicentes, Quid fecerunt Iudaei, vel quae culpa eorum fuit, si necesse erat, ut Sermo Esaias Prophetae impleteretur, quem dixit, Domine quis credidit auditui nostro, & brachium Domini cui reuelatum est? Quibus respondemus, Deum praescium futurorum, per Prophetam praedixisse infidelitatem Iudaeorum: praedixisse tamen, non fecisse.

Non enim propterea quenquam Deus ad peccandum cogit, quia futura hominum peccata iam novit; ipsorum enim praesciuit peccata, non sua, non cuiusquam alterius: sed ipsorum. Quapropter si ea quae ille praesciuit ipsorum, non sunt ipsorum: non vere ille praesciuit. Sed quia illius praescientia falli non potest: sine dubio non alius, sed ipsi peccant, quos Deus peccaturos esse praesciuit. Fecerunt ergo peccatum Iudaei, quod eos non compulsi facere, cui peccatum non placet, sed facturos esse praedixit, quem nihil later. Et ideo si non malum, sed bonum facere voluissent, non prohiberentur: & hoc facturi praeviderentur ab eo, qui novit quid sit quisque facturus, & quid sit pro eius opere redditurus. Sed quae sequuntur Evangelii verba plus vident, & profundior facit quaestionem: adiungit e-

nim & dicit, propterea non poterant credere, quia iterum dicit Isaias, Excocavit oculos eorum, & induravit cor eorum, ut non videant oculis, & intelligant corde, & convertantur, & sanentur illos. Dicitur enim nobis, si non poterant credere, quod peccatum est hominis non facientis, quod non potest non facere? Si autem non credendo peccaverunt, potuerunt ergo credere, & non fecerunt. Si ergo potuerunt, quomodo dicit Evangelium, propterea non poterant credere, quia iterum dicit Isaias, Excocavit oculos eorum, & induravit cor eorum, ut quod est gravius, ad Deum referatur causa qua non crediderunt: quandoquidem ipse excocavit oculos eorum, & induravit cor eorum? Non enim saltem hoc de Diabolo dicitur, sed de Deo, quod ipsa Prophetica Scriptura testatur. Nam si arbitremur hoc dictum de Diabolo, quod excocavit oculos eorum, & cor induravit: laborandum est, quomodo illorum culpam, quia non crediderunt, possumus ostendere, de quibus dicitur, non poterant credere. Deinde quid respondimus de alio Prophetae ipsius testimonio, quod posuit Paulus Apostolus dicens, Quod quarebat Israel, hoc non est consecutus, electio autem consecuta est, ceteri vero excocati sunt, sicut scriptum est, Dedit illis Deus spiritum compunctionis, oculos ut non videant, & aures ut non audiant, usque in hodiernum diem? Audistis fratres mei propositam quaestionem, nempe quam profunda sit cernitis: Sed respondemus, ut possumus. Non poterant credere, quia hoc Esaias Propheta praedixit: hoc autem Propheta praedixit, quia Deus hoc futurum esse praesciuit. Quare autem non poterant, si ad me quaeratur, cito respondeo, quia volebant: malam quippe eorum voluntatem praevidebat Deus, & per Prophetam praenuntiavit ille cui abscondi futura non possunt. Sed aliam causam, inquit, dicit Propheta, non voluntatis eorum. Quam causam dicit Propheta? Quia dedit illis Deus spiritum compunctionis, oculos ut non videant, & aures ut non audiant, & excocavit oculos eorum, & induravit cor eorum. Etiam hoc eorum voluntatem meruisse respondeo. Sic enim excoccat, sic obdurat Deus, deserendo & non adiuuando: quod occulto iudicio facere potest, in quo non potest. Hoc omnino pietas religionum inconcussam debet inuolatumque servare, sicut Apostolus dicit cum eandem ipsam tractaret difficultatem quaestionem. Quid ergo dicemus, inquit? Nunquid iniquitas est apud Deum? Absit. Si ergo absit ut sit iniquitas apud Deum: siue quando adiuvat, misericorditer facit, siue quando non adiuvat, iuste facit: quia omnia non temeritate, sed iudicio facit. Porro si iudicia sanctorum iusta sunt, quanto magis sanctificantis & iustificantis Dei? Iusta ergo sunt, sed occulta. Ideo cum quaestiones huiusmodi in medium venerint, quare alius sic, alius autem sic, quare ille Deo deserente excocetur: ille Deo adiuuante illuminetur: non nobis iudicium de iudicio tanti iudicis usurpemus, sed contremiscentes exclamemus cum Apostolo, O altitudo divinarum Sapientiae & scientiae Dei, quam inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viae eius!

Alioqui vitatum est, ut qui omnino rem aliquam refugiunt, dicant se non posse. Sic Iosephus Gen.

39. 9. Quomodo possum hanc rem facere?

At posset, si veller.

VERSUS